

Elżbieta Pasierbek

doktorantka IPiSS w Warszawie
Zespół Szkół Elektronicznych, Elektrycznych
i Mechanicznych im. J. Śniadeckiego w Bielsku-Białej
ela.pasierbek@wp.pl

PLANY EDUKACYNO-ZAWODOWE UCZNIÓW I ABSOLWENTÓW SZKOŁY ZAWODOWEJ

Streszczenie: Celem artykułu jest zaprezentowanie wyników badania panelowego prowadzonego w latach 2009-2013 na grupie 832 uczniów i 59 absolwentów średniej szkoły zawodowej w zakresie planów edukacyjno-zawodowych. W wyniku badania dokonano weryfikacji planów uczniów/absolwentów z punktu widzenia oceny skuteczności doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkole zawodowej. Wyniki szczegółowej analizy uprawniają do wskazania wybranych edukacyjnych czynników skutecznego doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Słowa kluczowe: skuteczność doradztwa edukacyjno-zawodowego, absolwenci szkół zawodowych.

Wprowadzenie

Stopa bezrobocia młodzieży w Polsce w IV kwartale 2012 r. według danych GUS [GUS, 2012, s. 187, wg statystyki BAEL] w grupie wiekowej 15-19 lat była ponad czterokrotnie wyższa niż ogólna stopa bezrobocia, a stopa bezrobocia młodzieży w grupie wiekowej 20-24 lata w tym okresie była ponad dwuipółkrotnie wyższa niż ogólna stopa bezrobocia w Polsce i wynosiła 25,7 pkt. proc. Bezrobocie przyczynia się do ubytku kapitału ludzkiego¹ [Juchnowicz (red.), 2014, s. 30] i zmniejsza istotnie szanse bezrobotnych na znalezienie pracy. [Kwiatkowski, 2005, s. 211]. Wysoki poziom bezrobocia młodzieży obliguje do szukania sposobów jego ograniczenia. Alternatywa działania jednostki w wa-

¹ „Kapitał ludzki to wiedza aktualnie posiadana i potencjalna, ucieleśniona w osobie pracownika, użyczana pracodawcy na podstawie określonych stosunków pracy” [Juchnowicz (red.), 2014, s. 30].

runkach niepełnej informacji oraz braku wiedzy i umiejętności właściwego funkcjonowania w zmiennym otoczeniu otwiera dla doradztwa edukacyjno-zawodowego możliwości pozytywnego oddziaływania na jakość czynnika ludzkiego [Domański, 1993, s. 201]. Doradztwo edukacyjno-zawodowe odpowiedzialne jest m.in. za gromadzenie, aktualizację i udostępnianie informacji zawodowych, do których należą: informacje na temat wyboru dalszego kształcenia i planowania kariery zawodowej, informacje o możliwościach zatrudnienia, informacje o perspektywach zawodowych oraz sytuacji gospodarczej firm. Doradztwo edukacyjno-zawodowe jest obszarem pracy szkoły, w ramach której można prowadzić działania podnoszące poziom wiedzy i umiejętności planowania kariery zawodowej. W tym znaczeniu doradztwo edukacyjno-zawodowe wpisuje się w teorię kapitału ludzkiego, a działania podnoszące poziom wiedzy i umiejętności poszukiwania pracy i planowania kariery zawodowej określane mogą być mianem inwestycji w człowieka [Makuch, 2009, s. 15].

W artykule postawiono następującą hipotezę: zapewnienie uczniom dostępu do informacji zawodowych jest istotnym czynnikiem kreowania umiejętności planowania dalszej edukacji. Praca podzielona jest na dwie części. W pierwszej analizie poddana została skuteczność doradztwa edukacyjnego w odniesieniu do uczniów, a w części drugiej w odniesieniu do studiujących absolwentów w rok po ukończeniu szkoły. Skuteczne działanie definiowane jest jako zdolność osiągnięcia zamierzonych celów [Kotarbiński, 1982, s. 104]. Skuteczność doradztwa edukacyjno-zawodowego wyrażana jest umiejętnością wykorzystania przez ucznia/absolwenta szkoły informacji zawodowych w działaniach na rzecz budowania i realizacji (celów) planów kariery zawodowej.

1. Analiza skuteczności doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkole zawodowej

Do zbadania skuteczności oddziaływań doradztwa edukacyjno-zawodowego wykorzystano grupy (klasy) tych samych uczniów na dwóch różnych poziomach kształcenia – w klasie trzeciej i w klasie czwartej, tzn. tę samą grupę uczniów poddano badaniu najpierw na poziomie klasy trzeciej, a następnie na poziomie klasy czwartej. Badanym parametrem była ocena umiejętności wskazania uczelni/kierunku dalszego kształcenia. Narzędzie badawcze miało formę kwestionariusza anonimowej ankiety. Podmiotem badania jest próba z populacji generalnej uczniów jednej średniej szkoły zawodowej. Badaną populację stanowią wyłącznie uczniowie klas trzecich oraz klas czwartych. Zespół klasowy oznacza całą klasę. W badaniu brały udział wszystkie klasy z danego poziomu. Próba oznacza

w rzeczywistości wszystkich uczniów z danego poziomu. Badaną jednostką był zespół klasowy. Badaną grupę uczniów podzielono na dwa zbiory. Zbiór I stanowią zespoły klasowe na poziomie klasy trzeciej. Zbiór II stanowią zespoły klasowe na poziomie klasy czwartej. Prowadzenie badań w zbiorze II oznacza badanie klas czwartych, które w roku poprzednim stanowiły zbiór I. Zbiór I składa się z 346 ankiet, którym poddane zostały 24 zespoły klasowe klas trzecich w latach 2009-2011. Zbiór II składa się z 322 ankiet spośród 22 zespołów klasowych poddanych badaniom w latach 2010-2012. Na liczbę 346 ankiet zbioru I mężczyźni stanowią 99%.

Tabela 1. Ilościowe zestawienie badanych uczniów w latach 2009-2012

Rok szkolny	Zbiór I			Rok szkolny	Zbiór II		
	ogółem	„tak”	„nie”		ogółem	„tak”	„nie”
2010/2011	113	87	26	2011/2012	118	112	6
2009/2010	101	68	33	2010/2011	75	69	6
2008/2009	132	87	45	2009/2010	129	127	2
suma	346	242	104	suma	322	308	14

Źródło: Na podstawie badań własnych.

Analizę skutecznego oddziaływania doradztwa edukacyjno-zawodowego przeprowadzono na grupie uczniów deklarujących kontynuację dalszego kształcenia. Przyjęto następujące założenia:

1. Uczeń wskazuje, że planuje dalszą edukację i potrafi wskazać uczelnię/kierunek dalszej edukacji – znak „tak”, co oznacza „wskazania pozytywne”.
2. Uczeń wskazuje, że planuje dalszą edukację, ale nie potrafi wskazać uczelni/kierunku dalszej edukacji – znak „nie”, co oznacza „wskazania negatywne”.

Charakterystyka zbioru I – wskazania pozytywne („tak”) i wskazania negatywne („nie”).

Tabela 2. Struktura zbioru I

Wskazania	2008/2009	2008/2009	2009/2010	2009/2010	2010/2011	2010/2011
	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%
„tak”	87	65,9	68	67,0	91	77,0
„nie”	45	34,1	33	33	27	23
suma	132	100	101	100	118	100

Źródło: Na podstawie badań własnych.

W strukturze zbioru I w każdym z badanych lat procent wskazań na „tak” był wyższy niż procent wskazań na „nie”. Zgodnie z taksonomią zmian w uczniu Niemierko [Niemierko, 2007, s. 40] należy stwierdzić, że w każdym z badanych lat występują zmiany obserwowalne w stanie uczniów. Zaobserwowane zmiany

mają atrybut korzystności, ponieważ posiadanie planu edukacyjnego wartościuje się wyżej niż jego brak.

Tabela 3. Struktura zbioru II

Wskazania	2009/2010	2009/2010	2010/2011	2010/2011	2010/2012	2010/2012
	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%
„tak”	127	98	69	92	112	95
„nie”	2	2	6	8	6	5
suma	129	100	75	100	118	100

Źródło: Na podstawie badań własnych.

Stan końcowy uczniów w zakresie badanego parametru należących do zbioru II różni się od stanu początkowego uczniów należących do zbioru I. Potwierdza to wzrost wskazań na „tak” z 65,9 pkt. proc. w roku 2008/2009 do 77 pkt. proc. w roku 2010/2011. Oznacza to, że w zbiorze I wzrósł procent uczniów, którzy planując dalszą edukację po ukończeniu szkoły potrafią określić uczelnię/kierunek dalszego kształcenia.

Do określenia, czy zmiany w zakresie planów dalszego kształcenia w zbiorze I i zbiorze II uczniów powstały w wyniku oddziaływania doradztwa edukacyjno-zawodowego, zastosowano test McNemara [Aczel, 2000, s. 345-350]. Test został zaprojektowany do stwierdzenia różnic w parach jakościowych (X, Y). Przyjęto następujące założenia do testu: Parę tworzy zespół klasowy w klasie trzeciej i ten sam zespół w klasie czwartej. Test McNemara „jest przydatny do określenia, czy zmiany są następstwem pewnego eksperymentu” [Aczel, 2000, s. 701].

Zespoły klasowe należące do zbioru I, czyli klasy trzeciej, traktowane są jako grupa przed quasi-eksperymentem, natomiast zespoły tworzące zbiór II jako grupa po quasi-eksperymentem. Załóżmy, że zmienne (X, Y) mogą przyjmować wartości 0 lub 1, przy czym za zmienną X przyjmujemy populację przed quasi-eksperymentem. Natomiast Y oznacza populację po quasi-eksperymentem. W tym kontekście zmienną X jest reakcja na „tak” lub „nie” przed eksperymentem, a zmienną Y reakcja tego samego ucznia na „tak” lub „nie” po quasi-eksperymentem. W tym znaczeniu przyjmujemy oznaczenia:

P_{00} – negatywne wskazania ucznia przed i po quasi-eksperymentem,

P_{01} – negatywne wskazania ucznia przed eksperymentem, pozytywne wskazania po quasi-eksperymentem,

P_{10} – pozytywne wskazania przed eksperymentem, negatywne wskazania po quasi-eksperymentem,

P_{11} – pozytywne wskazania przed quasi-eksperymentem, pozytywne wskazania po quasi-eksperymentem.

Tabela 4. Zestawienie opinii uczniów przed i po quasi-eksperymentcie

Zbiór I				Zbiór II			
rok	ogółem	nie	tak	rok	ogółem	tak	nie
2010/2011	113 (118)*	26 (27)	87 (91)	2011/2012	118	112	6
2009/2010	101	33 (24)	68	2010/2011	75 (101)	69 (93)	8
2008/2009	132	45 (44)	86	2009/2010	129 (132)	127 (130)	2

* W nawiasach dane poddane standaryzacji.

Źródło: Na podstawie badań własnych.

1. 2010/2011 2011/2012
 $P_{01} + P_{00} = 27$ $P_{00} = 6$
 $P_{11} + P_{01} = 112$ $P_{01} = 21$
 $P_{10} + P_{11} = 91$ $P_{11} = 91$
 $P_{10} + P_{00} = 6$

Budujemy tablicę wielodzzielczą – tablicę możliwych zdarzeń.

Tabela 5. Tablica wielodzzielcza dla testu McNemara

	Y = 0	Y = 1	Suma
X = 0	$P_{00} = 6$	$P_{01} = 21$	27
X = 1	$P_{10} = 0$	$P_{11} = 91$	91
suma	6	112	118

Źródło: Na podstawie badań własnych.

Ponieważ liczebność próby jest duża, możemy stosować test chi-kwadrat. Gdy liczebność próby $n = b + c$ jest duża, używamy poniższej statystyki McNemara dla dużej próby.

Wyliczenia przedstawiają się następująco:

$$\chi^2 = \frac{(I21-0I-1)^2}{21+0} = \frac{400}{21} \approx 19,04$$

$$\chi^2 > \chi^2 \text{ krytycznego}$$

2. 2009/2010 2010/2011
 $P_{01} + P_{00} = 33$ $P_{00} = 8$
 $P_{01} + P_{11} = 93$ $P_{01} = 25$
 $P_{10} + P_{11} = 68$ $P_{11} = 68$
 $P_{10} + P_{00} = 8$

Budujemy tablicę wielodzzielczą dla testu McNemara.

Tabela 6. Tablica wielodzielcza dla testu McNemara

	P2; N, Y = 0	P2; T, Y = 1	Suma
P1; N, X = 0	P ₀₀ = 8	P ₀₁ = 25	33
P1; T, X = 1	P ₁₀ = 0	P ₁₁ = 68	68
suma	8	93	101

Źródło: Na podstawie badań własnych.

$$\chi^2 = \frac{(125-01-1)^2}{25+0} = 23,4$$

$$\chi^2 = 23,04$$

$$\chi^2 > \chi^2 \text{ krytycznego}$$

Poziom istotności $\alpha = 0,025$, χ^2 kryt. = 5,024.

3. 2008/2009 2009/2010

$$P_{01} + P_{00} = 45 \quad P_{00} = 2$$

$$P_{11} + P_{01} = 130 \quad P_{01} = 43$$

$$P_{10} + P_{11} = 87 \quad P_{11} = 87$$

$$P_{10} + P_{00} = 2$$

Budujemy tablicę wielodzielczą dla testu McNemara.

Tabela 7. Tablica wielodzielcza dla testu McNemara

	P2; N, Y = 0	P2; T, Y = 1	Suma
P1; N, X = 0	P ₀₀ = 2	P ₀₁ = 43	45
P1; T, X = 1	P ₁₀ = 0	P ₁₁ = 87	87
Suma	2	130	132

Źródło: Na podstawie badań własnych.

$$\chi^2 = \frac{(43-01-1)^2}{43-0} = \frac{1769}{43} = 41,02$$

$$\chi^2 = 41,02$$

$$\chi^2 > \chi^2 \text{ krytycznego}$$

Przy dodatkowym założeniu, że $P_{10} = 0$

otrzymujemy: $P_{00} = 22$, $P_{11} = 294$, $P_{01} = 102$.

Budujemy tablicę wielodzielczą dla testu McNemara.

Tabela 8. Tablica wielodzielcza dla testu McNemara

	P2; N, Y = 0	P2; T, Y = 1	Suma
P1; N, X = 0	P ₀₀ = 22	P ₀₁ + 102	124
P1; T, X = 1	P ₁₀ = 0	P ₁₁ = 294	294
suma	22	396	418

Źródło: Na podstawie badań własnych.

Stawiamy następujące hipotezy (test McNemara):

$H_0: P_{00} = P_{01}$ – uczniowie z cechą zero (negatywne wskazania) nie zmienili zdania w wyniku quasi-eksperymentu.

$H_1: P_{00} \neq P_{01}$ – uczniowie z cechą zero (pozytywne wskazania) zmienili zdanie w wyniku quasi-eksperymentu.

Ponieważ $P_{01} + P_{10} > 10$, ale $P_{10} < 5$, stosujemy statystykę

$$\chi^2 = \frac{(P_{01} - P_{10})^2}{P_{01} + P_{10}}$$

$$\chi^2 = \frac{(1102 - 01 - 1)^2}{102 + 0} \approx 100$$

$$\chi^2 = 100.$$

Przyjmujemy poziom istotności $\alpha = 0,005$, $\chi^2 = 5,024$.

Odrzucamy H_0 i przyjmujemy H_1 . Uzasadnienie. Wartość krytyczna odczytana z tablic rozkładu chi-kwadrat dla danego poziomu istotności i jednego stopnia swobody wynosi 5,024. Obszar krytyczny testu jest prawostronny, odrzucamy H_0 , gdyż $\chi^2 > \chi^2$ krytycznego.

Wniosek. Przeprowadzone badanie zespołów klasowych oraz wyniki badań statystycznych uprawniają do następującego stwierdzenia: uczniowie poddani oddziaływaniom doradztwa edukacyjno-zawodowego, posiadający dostęp do informacji zawodowej, wykazali większy poziom oceny umiejętności dokonania wyboru uczelni/kierunku dalszego kształcenia.

Istotnym czynnikiem warunkującym skuteczność doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkole jest możliwość zapewnienia uczniom dostępu do informacji zawodowej.

Ocena umiejętności wyboru dalszego kształcenia z pozycji ucznia jest oceną deklaratywną, subiektywną. Próba jej weryfikacji zostanie dokonana w odniesieniu do absolwentów.

1.1. Analiza skuteczności doradztwa edukacyjno-zawodowego z perspektywy absolwentów

W badaniu ankietowym absolwenci w pierwszej kolejności poproszeni zostali o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy podczas nauki w szkole uczestniczyli w wybranych formach doradczych z uwzględnieniem różnych perspektyw poznawczych: zajęciach z doradcą zawodowym, spotkaniach z uczelniami, spotkaniach z firmami. Przedstawione wyniki badań dotyczące absolwentów stanowią element szerokiego badania losów zawodowych absolwentów średnich szkół zawodowych w subregionie w województwie śląskim. Badanie prowadzono od października 2012 r. do kwietnia 2014 r.

Tabela 9. Odpowiedzi absolwentów (N = 59) na pytanie: Czy w trakcie nauki w szkole uczestniczył(a) Pan(i) w niżej wymienionych działaniach

Rodzaj działań podejmowanych w ramach doradztwa edukacyjno-zawodowego	Liczba wskazań „tak”	Liczba wskazań „nie”
a) Zajęcia z doradcą zawodowym	45	11
b) Spotkania z uczelniami w szkole/wyjścia na uczelnie/targi edukacyjne	55	4
c) Spotkania z firmami w szkole/wyjścia do firm/targi pracy	47	11

Źródło: Na podstawie badań własnych.

W odpowiedzi na pytanie o uczestnictwo absolwentów w działaniach podejmowanych w ramach doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkole zdecydowana większość ankietowanych zadeklarowała udział we wszystkich wyszczególnionych grupowych formach doradczych. Badanie wykazało, że zdecydowana większość badanych absolwentów podczas nauki w szkole deklaruje korzystanie z grupowych form doradztwa edukacyjno-zawodowego z uwzględnieniem różnych perspektyw poznawczych.

Tabela 10. Odpowiedzi absolwentów na pytanie (N = 59), w jakim stopniu ukończona szkoła spełniła ich oczekiwania w zakresie dostępu do informacji na temat wyboru dalszego kształcenia i planowania kariery zawodowej (w %)

Wyszczególnienie	„Tak”	„Raczej tak”	„Raczej nie”	„Zupełnie nie”	„Nie mam zdania”
Zapewnienie dostępu do informacji na temat wyboru dalszego kształcenia i planowania kariery zawodowej	31	41	14	5	9

Źródło: Na podstawie badań własnych.

W opinii większości absolwentów (tj. 72 % badanych) szkoła spełniła ich oczekiwania w zakresie zapewnienia dostępu do informacji zawodowych. Z analizy danych wynika, że 31% ankietowanych zdecydowanie wyraziło opinię „tak”, a 41% ankietowanych jest zdania, że „raczej tak”. Negatywną opinię wyraziło 19% badanych, a 9% nie miało na ten temat zdania. Można by zaryzykować stwierdzenie, że korzystanie z usług doradczych może mieć związek z pozytywną oceną zapewnienia dostępu do informacji zawodowych. Przeprowadzając analizę wstępną, nie jesteśmy w stanie wiele powiedzieć o zależności przyczynowo-skutkowej między badanymi parametrami.

Odpowiedzi na kolejne pytanie udzielili absolwenci studiujący.

Tabela 11. Odpowiedź absolwentów na pytanie (N = 43), jak oceniają poziom planowania oraz stopień trafności wyboru uczelni/kierunku kształcenia (w %)

Wyszczególnienie	„Tak”	„Raczej tak”	„Raczej nie”	„Zupełnie nie”	„Nie mam zdania”
1. Czy określiłby(aby) Pan(i) wybór uczelni/kierunku kształcenia jako zaplanowany?	49	37	2	5	7
2. Czy dokonany wybór uczelni/kierunku kształcenia uważa Pan(i) za trafny?	39	37	7	6	11

Źródło: Na podstawie badań własnych.

Zdecydowana większość badanych absolwentów (86%) w rok po ukończeniu szkoły określiła wybór uczelni/kierunku jako zaplanowany. Jest to subiektywna ocena absolwenta. Planowany wybór oraz trafny wybór dalszego kształcenia określany jest przez absolwenta w skali 5-2. Uznano, że absolwent, zaznaczając „5”, określa wybór jako w pełni zaplanowany, w pełni trafny.

Prawie połowa, czyli 49% uważa, że wybór uczelni/kierunku był „tak” – zdecydowanie zaplanowany, 37% spośród badanych uważa, że „raczej tak”, tzn. był to wybór zaplanowany. Natomiast 7% studiujących absolwentów określiło swój wybór uczelni/kierunku kształcenia jako niezaplanowany. Również 7% nie ma na ten temat zdania.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące oceny trafności wyboru uzyskano 76% pozytywnych opinii, 39% badanych wskazało zdecydowanie „tak”, wybór uczelni/kierunku kształcenia okazał się w pełni „trafny”. Zdaniem 10% studiujących absolwentów wybór uczelni/kierunku kształcenia okazał się zupełnie nie-trafiony. Opinię na temat planów dalszego kształcenia można by uznać za zadowolającą. Mimo zadowolających wyników badania musimy być bardzo ostrożni przy formułowaniu wniosków. Zwrócić należy uwagę na fakt, że absolwenci dokonują oceny zaledwie w rok od ukończenia szkoły. O ile mogli już doświadczyć pierwszej teoretycznej konfrontacji w zakresie realizacji wytyczonych celów zawodowych, zweryfikować motywacje wyboru z realiami wymagań edukacyjnych, to nie mamy informacji, na ile opinia mogła zostać zweryfikowana z realiami rynku pracy.

Analiza skutecznego oddziaływania doradztwa edukacyjno-zawodowego na poziom umiejętności planowania dalszej edukacji wśród absolwentów skoncentruje się na wykazaniu związku pomiędzy pozytywną bądź negatywną oceną dostępu do informacji zawodowej a umiejętnością wyboru kierunku kształcenia/uczelnia oraz oceną trafności dokonanego wyboru dalszego kształcenia. Badani absolwenci zostali podzieleni na dwie grupy. Pierwszą grupę stanowili ci, którzy dokonali pozytywnej oceny dostępu do informacji zawodowej. Pozytywna/negatywna ocena dostępu do informacji zawodowej oceniana jest w skali 5-2.

Do drugiej grupy zaliczono absolwentów, którzy w sposób negatywny ocenili dostęp do informacji zawodowej. Ocena dostępu do informacji zawodowej zapewnionej przez szkołę jest oceną subiektywną. Subiektywność będzie najprawdopodobniej spowodowana różnymi oczekiwaniami wobec zaspokojenia tej potrzeby przez szkołę oraz poziomu dostępu do informacji zawodowych ze źródeł pozaszkolnych.

Do zbadania związku między pozytywną/negatywną oceną dostępu do informacji zawodowej a oceną umiejętności planowanego oraz trafności wyboru dalszego kształcenia został wykorzystany test Studenta.

Tabela 12. Ocena dostępu do informacji zawodowych a planowanie dalszego kształcenia

	Wybór planowany	Wybór trafny
<i>Ogół absolwentów</i>	<u>4.29/3.75</u> 1.41* 0.088	<u>4.26/3.57</u> 1.833* 0.063

* $p < 0,1$

Źródło: Na podstawie badań własnych.

Na podstawie wyników badania statystycznego nasuwają się następujące wnioski:

1. Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy oceną pozytywną/negatywną dostępu do informacji zawodowej przez absolwentów a oceną poziomu planowania kształcenia oraz oceną stopnia trafności dokonanego wyboru uczelni/kierunku.
2. Istotnym czynnikiem warunkującym skuteczność doradztwa edukacyjno-zawodowego jest pozytywna ocena dostępu do informacji zawodowej przez absolwentów.

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie oraz wyniki analizy statystycznej upoważniają do wniosku, że uczniowie poddani oddziaływaniom doradztwa edukacyjno-zawodowego, posiadający dostęp do informacji zawodowych w szkole wykazali wyższy poziom oceny umiejętności wyboru dalszego kształcenia. Zdecydowana większość badanych absolwentów deklaruje udział w grupowych formach doradczych w szkole z uwzględnieniem różnych perspektyw poznawczych. W opinii większości badanych absolwentów szkoła spełniła ich oczekiwania w zakresie zapewnienia dostępu do informacji na temat wyboru dalszego kształcenia i pla-

nowania kariery zawodowej. Zdecydowana większość studiujących absolwentów jest zdania, że wybór dalszego kształcenia jako zaplanowany i w pełni trafny. Zwrócić jednakże należy uwagę na fakt, że absolwenci wyrażają opinie zaledwie w rok od ukończenia szkoły. O ile mogli już doświadczyć pierwszych konfrontacji w zakresie posiadanych zainteresowań, preferencji wyboru kształcenia oraz oczekiwań z realnymi wymaganiami edukacyjnymi na uczelni, to nie ma pewności, czy mieli realną możliwość weryfikacji planów edukacyjnych w odniesieniu do rynku pracy. W artykule udało się zidentyfikować dwa czynniki warunkujące skuteczność doradztwa edukacyjno-zawodowego. Po pierwsze, jest to możliwość zapewnienia uczniom dostępu do informacji zawodowej, a po drugie, pozytywna ocena dostępu do informacji zawodowej przez absolwentów szkoły.

Literatura

- Aczel A.D. (2000), *Statystyka w zarządzaniu*, WN PWN, Warszawa.
- Domański S.R. (1993), *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*, WN PWN, Warszawa.
- Juchnowicz M. (red.) (2014), *Zarządzanie kapitałem ludzkim. Procesy – narzędzia – aplikacje*, PWE, Warszawa.
- Kotarbiński T. (1982), *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum, Wrocław-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- Kwiatkowski E. (2005), *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, WN PWN, Warszawa.
- Makuch M. (2009), *Kapitał ludzki – próba definicji* [w:] D. Moroń (red.), *Kapitał ludzki i społeczny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Niemierko B. (2007), *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Rocznik statystyczny pracy* (2012), GUS, Warszawa.

EDUCATIONAL AND CARRER PLANNING OF STUDENTS AND GRADUATES OF VOCATIONAL SCHOOLS

Summary: The aim of the paper is to present the findings of a panel survey of career and further education plans, administered in 2009-2013 on a sample of 832 students and 59 graduates of a vocational high school. The survey has verified the plans declared by the students/graduates in order to assess the efficiency of the career advisory service within the school. The results of our analysis enable us to identify the educational factors of efficient career and educational advisory.

Keywords: efficiency of career and educational advisory, vocational school graduates.